

A tékozló fiú példázata

A tékozló fiú példázata, mint a szinoptikus tradíció parabola-gyűjteményeinek egyik legcsillogóbb gyöngyszeme, a Lukács-evangélium saját anyaga, melynek parallelje nem lelhető fel sem a másik két „együttlátó”, sem a jánosi evangéliumban. Az egzegétáknak mindmáig komoly fejtörést okoz a lukácsi forrás mibenléte, jóllehet ma már többé-kevésbé kétségtelen faktum a szinte kizárólag Jézus-mondásokat tartalmazó úgynevezett logion-gyűjtemény léte és görög nyelvű forrásanyagának célirányos feldolgozása (melynek autografonja, sőt esetleges másolatai is természetszerűleg elvesztek).

Ebből a beszéd-antológiából a Máté- és Lukács-evangéliumok mellett az apokrifek is két kézzel merítettek, sok esetben – olykor jámbor, olykor rosszindulatú törekvésből – meg is rostálták, sőt néha el is torzították a hagyományanyagot. Mégis különös, hogy a számos vonatkozásban közös forrás ellenére ezeket a példázatokat egyedül Lukács őrizte meg számunkra, jóllehet az ő redaktori szándékával ezek a tanító jellegű hasonlatok – lévén ő a „scriba mansuetudinis” Christi evangelistája (mai szóhasználatlallal élve: a „szociális evangélium” szerzője) – nagyon is összhangban voltak.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Lukács nem volt az Ur követője, s nem tartozott a tizenkettő mellett tevékenykedő – egyébként csak általa említett – 72-es tanítványi körbe sem, sőt, életében Jézust feltehetőleg nem is látta. Azt a „signum auctoris” feltételezést pedig, miszerint ő volna az Emmauszba hazatérő – néven nem nevezett – tanítványok egyike, már régen elutasította (bár nem cáfolta meg!) a történetkritikai módszer.

Az ókeresztény hagyomány szerint Lukács szír férfiú volt. Antiochiából származott és később az Ige szolgálatában tevékenykedett a nemzetek apostola mellett, főleg Pál európai missziója során. Követte mesterét a Róma felé vezető hajóúton is, később pedig a bebörtönzött apostolnak tett fontos szolgálatokat (amint arról a Timóteusnak írt levelek tanúskodnak). Lukács foglalkozására nézve – s ez ugyancsak kora-keresztény hagyomány – orvos volt, azaz „doctor”, tehát nagy műveltséggel rendelkező személy, és ez az aposztrof abban a korban (bárcsak ma is így lenne!) nem szaktudományos és mesterségbeli beszűkülést, hanem egyetemes képzettséget és látásmódot jelentett. Erre a feltételezésünkre pedig az evangélium kronologikus sémája, sajátos célzatossága, pallérozott stílusa, tiszta görögsége igencsak hathatós bizonyíték. De Lukács nemcsak a csiszolt koiné nagy stílárius mestere volt, hanem vérbeli historikus, geográfus és természettudós is, mint arról épp az Apostolok Cselekedetei, a Corpus Lucanumnak az evangéliummal egyenértékű kötete győzhet meg bennünket. Mindkettő ugyanis egyfajta „útleírás”, itinerarium. Mindemellert Lukács buzgó férfiú is volt, aki feltehetőleg korán kapcsolatba került a kereszténységgel, hiszen abból a szíriai Antiochiából származott, ahol elsőként nevezték a Krisztus-követőket „keresztények”-nek, azaz „christianoí”-nak, krisztusinak.

A harmadik evangélium keletkezése a 70-es évekre tehető. Jeruzsálem ostroma már küszöbönálló esemény, hamarosan – a Templom pusztulásával – sorsa be is teljesedik. A zsidókeresztények – ceteris paribus: a jeruzsálemi ősegyház tagjai – szétszórattak, vagy vértanúságot szenvedtek az elhamvadó város lángoló romjai alatt. Az egyház gerincét ekkor már jobbára a megtért prozelitákból – az istenfélőkből – szerveződő és később egyre nagyobb számú követőt vonzó pogány-keresztények alkották. Ők nem ismerték a zsidó

hagyományokat, ezért megszólításukhoz egyfelől a művelt rétegeket is vonzó, másfelől az egyszerű embereket – főleg rabszolgákat – is megragadó hangnemet kellett választani. Olyan verbális, majd írásbeli orgánumot kellett tehát kialakítani, amely valójában minden jóakarató ember számára érthető és impulzív, vagyis feldolgozható és tettekre váltható volt.

A Lukács-evangélium küldetése tehát abba a vonulatba tagozódott, amely a páli levelekkel, majd később a Corpus Johanneummal és az apostoli iratokkal együtt a keresztény univerzalizmust és a tiszta hit megőrzését szolgálta. Valóban mindenkihez szólt, mindenki megtalálta, fellelte benne azt a kincseskamrát, amely Krisztus követését, beleértve a keresztthordozást is, attraktívvá teszi, olyan fundamentummá, sziklaalappá formálja, melyre ki-ki egész életét, egzisztenciáját bizton felépítheti. Nem véletlen tehát, hogy éppen napjainkban nagy közkeveltségnek örvend az a Lukács-evangélium, melynek egyik legékesebben csiszolt drágaköve, a tékozló fiú története, mindannyiunk – hívők és nem-hívők – számára egyaránt elbűvölő.

De vajon honnan forrásozik a rövid, de rendkívül koncentrált és sajátos, az egyedien lukácsi példázatoknak (elveszett bárány, elveszett drachma, irgalmas szamaritánus stb.) épp a tékozló fiú történetében tettenérhető kulminációs pontja, mely az előbb említettekkel együtt nemcsak a biblikus ígéhirdetésnek, hanem az európai művészeteknek is olyan ösztönzést adott, amiből örökbecsű, maradandó alkotások születtek? Tagadhatatlan, hogy Lukács nemcsak hagyományörző volt, hanem egyben a toll vérbeli művésze, eredeti írói vénával megáldott östehetség. Ugyanakkor hitelességéhez, precizitásához és hagyomány-hűségéhez, igazi historikushoz méltó attitűdjéhez kétség sem férhet, hiszen evangéliumának prológusában ő maga említi, hogy mindennek elejétől fogva gondosan végére járt, midőn az íráshoz hozzáfogott. Tehát Lukácsnak, mintegy negyven évvel az Údvözítő földi tevékenysége után, már utánajárára volt szüksége, hogy szavahihető, hitelt érdemlő híradást, megbízható tanítást adjon a ma már ismeretlen Teophilosznak. Persze itt nem archeológusi munkáról, terepfeltárásról vagy az események szem- és fültanúinak felkutatásáról volt szó! Mindössze az ige szolgálóinak, az apostoloknak tanítását összefogó írásmű megalkotása volt a cél, de mindenkor a szentíró sajátos nézőpontja szerint. Köztudott ugyanis, hogy a kezdeti írásos kísérletek mellett a hitterjesztés eleven módja elsősorban a verbális üzenetközvetítés volt, s csak az apostolok halálával vált egyre inkább szükségessé az írásbefoglalás, melynek ereje és hatósugara mindig elmaradt az eleven szó dinamizmusa mögött. Ugyanakkor Lukács – akárcsak a többiek – nem egyszerű redaktor, a szóbeli ígéhirdetés egyfajta „hermeneutésze” volt, hanem a legigazibb értelmében vett író, alkotóművész, mely egy számára adott anyagból, mai szóval élve: nyersfogalmazványból – hogy Mátét idézzük – „régit és újat hoz elő”. S ezzel neuralgikus kérdéssé válik, hogy vajon hamisít-e Lukács, amikor saját egyéniségének és sugalmazottságának hatása alatt dolgozik, jogosult-e arra, hogy az Údvözítő alakját és a centrális üdveseményt saját személyén átszűrve és átértelmezve állítsa elénk? S egyáltalán, a csak nála fellelhető anyag nem csupán az ő jámbor fantáziálásának, írói alkotó-szabadságának produktuma-e?

Két gondolatot kell mindenekelőtt megvizsgálnunk, s közöttük éles distinkciót vonnunk. Az első az evangelista egyéni hangvétele, mely kétségbevonhatatlanul megnyilvánul az evangélium költői szárnyalású, himnikus elemeiben (a Boldogságos Szűz Magnificatja, Zakariás magasztos prófécijája, Simeon hálaéneke), melyek csakhamar a liturgia integráns darabjai lettek, s vitathatatlanul nem szószerinti lejegyzésből, hanem a szív érzéseit tolmácsoló ószövetségi reminiscenciákból fakadtak. A példázatokkal azonban más a helyzet. Ezek annyira egyediek és pregnánsak, hogy Lukács görög nyelvének eleganciáján is átizzanak az aramaizmusok, a keleti, zsidó-palesztin hagyomány eredeti vonásai. Ez persze még nem bizonyíték a jézusi logion mellett, ami azonban perdöntő: a csodálatos lélekismeretre valló, szívbemarkoló és olyan szemléletességet sugárzó tanítás,

amelyre csak az a Mester volt képes, „aki tudta, hogy mi lakik az emberben”. Az alábbiakban görcsövünket a tékozló fiú történetének pszicho-pedagógiai vizsgálatára irányítjuk, mindjárt elővételezve azt, hogy itt nem annyira a tékozló fiú, hanem inkább a szerető atya áll az események középpontjában.

A keret és a szereplők

Amikor felgördül a mini-dráma függőnye, egy tágas majorságban találjuk magunkat, melynek középpontjában ott áll a gazdasági főépület, az atyai ház. Ennek leírását az isteni Mester elnagyolja, szépsége majd csak az elszakadt fiú szemében tündököl fel igazi élelenséggel, és ezen a prizmán keresztül pillantjuk meg mi is ezt a környezetet az események sodrában. E tisztes gazdagságot tükröző kép élénken élénk vetíti az őszövetségi, Isten ajándékaként elnyert jutalmat, mint a feddhetetlen és becsületes, a Törvényt tisztelő és az Istenbe merült imádságos „ora et labora” élet áldását, melyben a javakat élvező saját szölejének borától örvendezik és olajfája árnyékában hűsöl, asszonya, mint dúsan termő szőlőtöke hajladozik asztala körül, leányai cifra oszlopok, fiai a tegezébe töltött nyilvesszők. Afféle tipikus őszövetségi patriarchális közösség ez a béresek és szolgáltók számára is, akik helyet foglalhatnak az úr asztalánál, amint ezt a zárókép lakomájában is látjuk. *Schuhmacheri* „kicsi szép” mintagazdaság ez, mint valaha Jóbé, a gáncstalan férfiúé, aki később az isteni próbatétel archetipusa lesz.

E minta-gazdaság ura, a dráma főszereplője a szerető atya. A major gazdagsága és békéje, mint istenfélelmének jutalma, az ő jogos birtoka. Tisztességben megöszült, bölcs férfiú, aki ismeri az életet és a szív érzéseit, aki gyermekeit atyai örömebe vonva neveli, anélkül, hogy szabadságukban korlátozná őket. Ahogy *K. Gilbrani* mondja: „Gyermekeitek nem a ti gyermekeitek... Általatok érkeznek, de nem belőletek. És bár veletek vannak, nem birtokaitok... Ti vagytok az íj, melyről gyermekeitek eleven nyílként röppennek el. Az íjász látja a célt a végtelenség útján, és ő feszít meg benneteket minden erejével, hogy nyilai sebesen és messzire szálljanak.” Innen érthető, hogy amikor a kisebbik – mondhatnók, az elevebb (életrevalóbb?) – az atyai örökrészből jogos jussát követeli, szétosztja köztük vagyonát. S itt jól figyeljük meg: nemcsak kifizeti a kisebb fiút, hanem vagyonát, tehát mindenét szétosztja közöttük, s ő csak mintegy haszonélvezőként formál jogot ezután jogos tulajdonára.

Jézus tanításának zsenialitását mutatja, hogy a szerető atya földi képében kiábrázolja a mennyei Atyát és az ő gondviselő szeretetét. Az ő majorja az általa teremtett világ, a kozmikus mindenség, melyet szétosztott az emberek között. S számunkra is ezért válik már a kezdet kezdetén rokonszenvesebbé a kisebbik fiú, aki összecsomagol és elhagyja a biztonsággal kecsesgató atyai házat. Ő az autonóm személyiség, aki él – sajnos csakhamar visszaél – a legnagyobb kiváltsággal és örökséggel, a szabadsággal. Persze ő a másik véglet, és ezzel kapcsolatban indokolt *Szent Ágoston* figyelmeztetése, hogy bár látzólag ő lesz majd megtérése után a preferált ifjú, mégis „nimum prodest”; ne érezd magad feljogosítva arra, hogy elfordulj Atyádtól egy esetleges megtérés reményében. Az emberi szív ugyanis könnyen kergesedik, és – mint Júdás elrettentő példája mutatja – a sülyedés mélyülése végül képtelenné teszi a bűnöst a bocsánat kiesésére. Vannak persze „határtalan homo christianusok” is, ténylegesen krisztusi lelkületű emberek, őket viszont Jézus szándékosan rekeszti ki a példázatból, hiszen a betegeknek kell az orvos, és az elveszettek szorulnak rá a visszatérés reményére.

Az isteni pedagógia

Tehát a három főszereplő: Atya és fiai, a mai – és minden kor – családjának gerince, amelyben az élet rendje az, hogy az ifjak elhagyják az őket nevelő fészket, hiszen nem

lehet az életet a bölcsőben leélni. Maga a Teremtő szabta meg ezt a törvényt a „házasság alapító okiratában”: „Ezért az ember elhagyja apját és anyját, feleségéhez ragaszkodik és lesznek ketten egy testté.” (Gen 2,24 par Ef 5,11) De mellette ott van a IV. parancsolat is: „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a Földön!” (Ex 30,12 par Ef 6,2) S maga Jézus adta erre a legnagyobb példát. Kiválva földi családjából a mennyei Atya küldetésében szorgoskodott az isteni akaratnak való tökéletes alávetttségben, de a keresztfára tövében mégis gondoskodott édesanyjáról, mikor a Boldogságos Szűzet a szeretett tanítvány gondjaira bízta. Vagyis elszakadás és kölcsönös, mindhalálig tartó, tisztelettel ötvözött szeretet.

Sajnos a mai világ liberális szelleme túlhangsúlyozza a gyermekek jogait és a szülők kötelességeit, de arra nemigen reflektál, hogy a szülő nem pénzkereső automata csupán, hanem érző és kora előrehaladtával egyre érzékenyebb lény, s ha elvetjük az ószövetség-i bölcs figyelmeztetését – „Fiam, legyen gondod elaggott apádra, és ne szomorítsd meg élted egy napján se! Nézd el neki, ha értelme csökken, ne vesd meg, ha élted virágjában

*Lesznek, akik el fogják tékozo-
ni, és lesznek, akik valamiféle
jogos számonkéréstől rettegve,
foggal-körömmel fogják
védelmezni és művelni, anélkül
azonban, hogy gazdagítanák,
humanizálnák, s igazi, a gazda
szándéka szerinti, emberarcúvá
formált világot hagynának
maguk után. Ez utóbbi a
keresztények, mondjuk így: a
korlátolt keresztények jellegzetes
őstípusa, az automata vallásos
ember torzképe, a tartozik-
követel egyenleg számon-
tartója, aki a vele szemben lévő
tékozlóra megvetően, de
ugyanakkor irigykedve is tekint.*

állsz is.” (Sir 3,12) –, akkor veszedelmes érzéketlenségbe öltözik majd a világ, melynek fenyegető előjelei az öregek napközi vagy szociális otthonai, a nyugdíjas házak és a cselédként foglalkoztatott nagyszülők. Maga Jézus is felhívja erre a torzulásra a figyelmet, amikor valaki a korbánra való hivatkozással rázza le magáról a szüleiről való gondoskodás emberjogi és Istentől kiszabott gyermeki kötelességét. (Mk 7,11)

Szent Pál apostol a (vitatott hitelességű) kolosszéi és efezusi levél állapottáblázatában pontosan kijelöli a keresztény családi élet és nevelésszémény ideálját: „Gyermekek! Fogadjatok szót mindenben szüleiteknek, mert ez kedves az Úrnak. Atyák! Ne keserítsétek gyermekeiteket, hogy kedvüket ne veszítsék –, hanem neveljétek őket az Úr fegyelmében és intelmeivel.” (Kol 3,20-21; Ef 6,4) Az apostol világosan kijelöli tehát a jogokat és a kötelességeket, a szülő-gyermek viszonyban kötelező szeretetet, de nem az egyenjogúságot!

Amikor az atya szétosztotta vagyonát fiai közt (a mózesi törvény értelmében 2:1 arányban), akkor már bizonyosan tudta, hogy kisebbik gyermeke hamarosan elhagyja a szülői házat, sőt csakhamar a kapott pénz nyakára fog hágni. És erősen kétséges, hogy vajon lesz-e még erkölcsi és fizikai ereje visszatérni atyjához és megkövetni őt. Mert tudta, nemcsak vagyonát, hanem szeretetét is el fogja tékozolni, ami a lelki kifosztottság lidércét telepíti az emberi pszichére. Bár látja a veszélyt, mégsem tartja vissza, nem is korlátozza a messzi földre indulót. És itt megint félelmetes az analógia. A mennyei Atya ugyanígy bízta az emberre a kozmikus teremtett világot; teljhatalmat adott neki, holott tudta, hogy tékozló fiúként ki fogja fosztani a kék bolygóját, el fogja szórni értékeit. Ma így mondanánk: feléli majd a fosszilis energiahordozókat és olyan források után kutat, amelyek fölött el fogja veszíteni uralmát. El fogja dorbézolni az ajándékba kapott javakat, azaz meg fogja fertőzni környezetét materiális és szellemi vonatkozásban egyaránt az ember- és természetellenes kultúra és civilizáció megteremtésével. S végül felidézni az elszegényedés és az éhínség árnyát, melynek szörnyűségeit szinte nap mint nap megta-

pasztaljuk. Több ezer ember – főleg gyermek – hal éhen a világon; s mindezt elkerülhetetlen túlnépesedésként aposztrofáljuk. Van-e ebből a krízisből egyáltalán kivezető út? Döbbenetes felismerésünk, hogy ez csak a tékozló fiú hazafelé vezető útja lehet. Van-e merszünk rálépni erre az útra rongyos ruhánkkal, megtört lelkünkkel? Mert „már csak egy Isten menthet meg bennünket!” – mondja ki a halál és a semmi legkomorabb filozófusa, *M. Heidegger*.

Az isteni pszichológia

Jézus, az isteni Mester az emberi psziché legjobb ismerője. Egyedülálló terapeuta, s gyógyításai során mindig tapasztaljuk, hogy a testi egészséget összekapcsolja a lelki megtisztulással, a bűnök bocsánatával. De ismeri az ember gyöngesége mellett az ember változékonyságát, állhatatlanságát is, jóllehet azt is tudja, hogy az ember képes önmagán túllépve nyitni az üdvösség felé, Isten felé.

Példázatunk a pszichológiai, lélekrezdülési ismeretek iskolapéldája. Három személy teljes lelki habitusa, illetve átformálódása áll előttünk a legmodernebb dinamikus életfelfogás elevenségével.

Az atya a megtestesült transzcendens. Az ő jellemében – lévén a mennyei Atya analogonja – nincs változékonyság, hiszen tökéletességében, abszolút transzcendenciájában nem lehet fejlődés. Ez az abszolút teljesség azonban nem statikus. A természetfölötti szféra legfőbb argumentuma ugyanis a szeretet, amely lényegét tekintve mindig dinamikus valóság, a szó szoros értelmében vett energia. A fiúk atya ennek a határtalan szeretetnek megtestesítője, s mint szerető atya, gondosan vigyázza gyermekeinek lépéseit, de szabadságukban nem korlátozza őket. A mennyei Atya ugyanakkor ezt a határtalant is meghaladó, végtelen, legszemélyesebb és legegységesebb Szeretet. S mivel az ember istenképmás, legautentikusabb lényeként birtokolja a szabadságot, azt az adományt, ami rosszra és jóra egyaránt használható. Kezével képes simogatni és fojtogatni, szájával képes áldást és átkot mondani, szíve mélységében tud szeretni és gyűlölni. Nem marionett-figura, hanem önrendelkezésű, autonóm lény, aki maga rendez be életét, s bár Isten kitűzött számára bizonyos, a helyes irányt mutató útjelzőket, képes ezeket követni, de lehetősége van ezek elutasítására és a semmibe vezető ösvények választására. Mindenre lehetősége van. „Mindent szabad nekem, de nem minden használ.” – mondja az Apostol.

Hogy élete szabad toronylás legyen felfelé, vagy pokoli örvénylés lefelé. Átalakulás Krisztusban, vagy megmerevedés és zuhanás a sötét erők karmai közé. Lehet damaszkuszi úti megvilágosodás, és lehet Olajfák hegyi Júdás-csók is.

A tékozló fiú eszmélése a pozitív lelki átformálódás. Jézusra utal ennek a lelki metanoiának, a gondolkodás teljes átalakulásának rendkívül precíz és pregnáns megrajzolása. A tönk szélére jutva, magába szállva így gondolkodott (= racionális elme): „Hány béres dúskál ennivalóban atyám házában, én pedig itt éhen veszek.” S ekkor következik a tudattalan berobbanása. Ez már nem a racionális elme konstrukciója, hanem a jéghegy 9/10-ed részét alkotó tudattalan vulkán-kitörése, amely mint érzelmi, emocionális szféra elmosza a tudat okoskodását, átveszi a kormányrudat, s végül tudatosul a „füstbement terv”-ben: „Atyám, mondom neki, vétkeztem az ég ellen és te ellened! Arra már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz (görögben pass.), csak béreseid közé fogadj be.” Ez az átalakulás, ez a damaszkuszi út – talán, tegyük hozzá, a mi magunk damaszkuszi útja is – kettős tükör. Minden esetben a tudatalattinak ezt a berobbanását felső, természetfeletti, olykor hallgatag, olykor világosan megnyilatkozó érintés generálja. Ezt a tékozló fiú esetében az éhség, a fizikai és lelki magány váltotta ki, Pál esetében a fénybeöltözött Krisztus megszólítása. (És a miénkben?) Az otthonülő, idősebb fiú sajnos fejlődésképtelennek bizonyul ebben a példázatban. Látszólag ő a hűséges, az apja parancsait híven követő, példamutató fiatalember. De mi rejtezik az ő tudatalatti pincéjében! Mikor híret

veszi öccse hazatérésének, nem akar bemenni az ünneplésre, jöllehet oda ő is várományos. Sértve érzi magát, hogy már nem ő van a középpontban, s atyja jótéteményét saját bukásaként, „kegyvesztettségként” értelmezi. S midőn atyjával beszél, megnyílik az ő rejtett kamrája is. De ez nem a bocsánatot esdeklő tékozló átfomálódása, hanem az elfojtott indulatok, a titkos irigységgel és ösztönökkel teli verem sötétségének feltárlása. Csupa vádaskodás, acsarkodás. Öccse visszatérését nyílt gyűlölettel fogadja, önnön megrövidítéseként értelmezi. Persze emberileg nagyon is érthető az ő lelki aspirációja. Ott lappang mögötte az a felismerésünk, hogy ő sem igaz fiúként maradt ősz atyja mellett, hanem béresnél is rosszabb béresként, szolgálalkúként, akiből a mord kötelességteljesítés mellett már rég kihalt a szeretet. Vajon az atya határtalan szeretete képes-e még ezt a rideg, jéggel borított szívet egyáltalán felmelegíteni? Erről már nem tudósít a „befejezetlen történet”.

S végül ott van ki nem mondottan a pozitív viselkedésmódel is. Ez nem a hibátlan, magát tökéletesnek gondoló „Übermensch” őstípusa, hanem éppen a Krisztusra irányuló, és ebben az irányultságban örökösen, napról-napra megújuló ember példája. Mert mindannyian botorkáló emberek vagyunk, sokszor eltévelyedve, keresztünk alatt roskadozva, tékozolva és szemrehányást téve sorsunkért. Gyakran felmerül a kérdés: honnan merítenek erőt a „bár átkoznak minket, mi áldást mondunk, gyűlölettel vesznek körül, mi mégis szeretünk” ellentmondásához, ehhez a „mégis”-hez, ehhez a „mindennek ellenére”-hez a „határtalan homo christianus”-nak aposztrofált emberek? Csak egyetlen magyarázat van, Jézus vízen járásának evangéliumi jelene. Amikor Péter kilépve a bárkából Jézus felé halad a tavon, mindaddig biztosan lépked, amíg Jézusra tekint. Amikor azonban lepillant a háborgó hullámokra, süllyedni kezd. És ekkor felfakad ajkáról a kétségbeesett kiáltás: „Uram, ments meg!”. Ez az igazi keresztény metanoia. Krisztusra nézni, és ha letérünk a helyes ösvényről, átfomálódni, és a helyes útra igazítani magunkat újra meg újra. Mert van iránytűnk és nem az a tökéletes kormányos vagy pilóta, aki hajóját, repülőgépét mindig a helyes irányzékban tartja, hanem aki képes mindig helyesbíteni pályáját az időjárás-viszonyoknak vagy a földi (lelki életünkben az égi) irányító központ utasításainak megfelelően. Ha nem lennének életünkben sötét pillanatok, tékozló fiúi bukások és éhezések, olcsó és üres megoldás volna pályafutásunk. De a mi erőnk a szüntelen megújulás, s reménységünk az Atya karjaiban való végső elszenderedés. „A megfeszített Isten karja tárva-nyitva áll, és nincsen ennél tartózkodóbban kitérülő ölelés.” (*Pilinszky János*)

A szeretet hatalma

Térjünk vissza analizált perikopánkhoz, hogy a történések hullámverésében átérezzük az atya határtalan és Jézus – par excellence: a mennyei Atya – irántunk megnyilvánuló végtelen szeretetét, a pedagógia tudományán túlnyúló, szeretetből fakadó isteni pedagógiát. A szöveg záróakkordjai olyan finomságokat rejtenek, amelyeken könnyen átsiklik még az isteni üzenetre fogékony, kutakodva olvasó-hallgató figyelme is.

„Atyja már messziről észrevette...” – ez csak akkor értelmezhető, ha tekintetbe vesszük, hogy az atya nem mondott le fiáról, sőt öreg korára való tekintettel talán ez tartotta benne a lelkét. Minden este elhamvadó és minden reggel újra felderengő reménységgel ült háza kapujában és az utat kémlelte. Nem ment utána fiának, jöllehet lelke minden rezdülésével érezte, hogy bajba jutott. Makacs, már-már mindenki számára értelmetlennek tűnő várakozással fürkészte az utat, az arra járó embereket. Abba ugyanis beletörődött, hogy fia a családi közösségből kiszakadt, de abba nem, hogy végleg elszakadjon. Csak így érthető, hogy már messziről észrevette lesóványodott, rongyokba burkolt, hazafelé tartó lépteiben ingadozó fiát. S ugyan melyik apa ne venné észre gyermekét, ha az éppen hazafelé tart? *Gyökössy Endre* egyik kis esszéjében olvashatunk egy édesapáról, aki

miután elveszettnek hitt fia hazatért a frontról és az évekig tartó hadifogságból, ezt mondta a lelkészének: „Hazaimádkoztam a fiamat!” S talán ez a háza kapujában aggódótöprengő édesapa is hasonlóképpen cselekedett és várt. Mint ahogy bennünket is aggódó, szerető, gondviselő tekintettel kísérnek és hazavárnak az örök hajlékba.

„Eléje sietett, nyakába borult és megcsókolta” (a görög szöveg itt hangsúlyosabb: eléje futott és csókjaival elborította). Az atya elengedte, mondhatnók, szabadjára engedte fiát, nem ment és nem nyomozott utána, de amikor hazafelé tántorogva megpillantotta, „megesett rajta a szíve” (ez jellegzetes jézusi szófordulat *J. Jeremias* szerint „verba ipsissima Jesu”). S ez a tekintélyt parancsoló, idős ember most odafut eléje. Szokatlan gesztus még egy várva-várt találkozás esetén is. Vagyis nem a megtérés a példázat centruma, hanem az annak elébe futó megbocsátás. Azért mennek füstbe a fiú gondosan kimódolt bocsánatkérő szavai is, mert ezek már itt feleslegessé válnak, elhalnak az atya csókjaiban és a fiú könnyeiben. Atyja ugyanis pontosan tudja, hogy mit mondana. Micsoda pedagógiai érzékenység, hogy nem várja meg, nem kényszeríti fiát erre az érzelmeletőzésre, hanem visszahelyezi elvesztett fiú méltóságába: köntöst terít rá, gyűrűt húz ujjára, sarut a lábára! Talán éppen saját köntösét és gyűrűjét.

„Fiam meghalt, de föltámadt, elveszett, de megkerült.” Kétszer hangzik el az atya szájából ez a sommás mondat, a szövegrészlet kódját képező zárlatban és a végső akkordban, mert mintegy orgonapontként ez hordozza a tulajdonképpeni mondanivalót.

A pedagógiai érzékenység legcsodálatosabb példája az idősebb testvér hazatérése. Lelki beállítódásáról már részletesen beszéltünk, itt azonban ismét az atyára kell koncentrálnunk. „Atyja ment ki hozzá és kérlelni kezdte...” Ugyanis ő egyképpen szerette mindkét fiát, az ő szívében mindkettő – sőt sokak – számára volt hely. S most legjobban talán azt fájlalja, hogy az idősebb testvér – „öcsém” helyett – „ez a te fiad”-at mond. S az igaztalan – vagy legalábbis csak nagyon töredékesen igaz – vádaskodásokra nem felel, nem védekezik és nem moralizál, hanem csak felragyogtatja már említett határtalan szeretetét: „Fiam, te mindig velem vagy és mindenem a tiéd.” Vagyis nem volt-e mellettem jó sorod, nem érezhetted-e mindennap kitüntető bizalmamat, nem fűrdtél-e atyai szeretetem fényében? Jobb volt talán az öcsédnek, akinek most örvendezünk, mert a sötétség torkából tért vissza? De ezeket csak implicite mondja: „mindig velem vagy”. S most fordítsuk ismét vissza ezt a természetfeletti síkra. Bárhogy is van, még a keresztthordozás is könnyebb, ha van ránk vetett figyelő szem, felénk forduló érző szív. És végső fokon valóban minden a miénk: „Hiszen minden a tiétek... akár az élet, akár a halál, akár a jelenvalók, akár az eljövendők, minden a tiétek. Ti Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig Istené.”

Nem a halál a végállomás, nem a mindent – még az életet is – elragadó veszteség, mert az utolsó szó Istené. Aki nem a holtak – a lelki halottak – Istene, hanem az élőké. Aki az elveszett tag s vagyron helyébe képes – mint Jóbnak – újat teremteni, aki az út, a feltámadás és az élet, aki a kövekből is képes fiaikat támasztani Ábrahámnak. Ez a súlyos mondat az Istenre való feltétlen ráhagyatkozásra buzdít és biztat. Nincs végleg elveszett, a halálba, a teljes nihil ürességébe süppedt ember. Téged is hazavárnak, de a kezdő lépést neked kell megtenned, a lelki metanoiát neked kell végrehajtanod.
